

АНОТАЦІЯ

Назаренко Олександра. Вища освіта Південної Кореї: інноваційні рекомендації для України.

У статті автор розкриває питання особливостей функціонування вищої освіти Південної Кореї на організаційному рівні. Проаналізовано останні дані авторитетних рейтингів вищої освіти, за результатами яких південнокорейські університети входять у першу сотню найкращих закладів вищої освіти світу. Охарактеризовано стратегію розвитку вищої освіти Уряду Південної Кореї через призму економічних та соціальних орієнтирів. Проаналізовано основні документи, які забезпечують функціонування системи вищої освіти країни. Охарактеризовано типи закладів, які забезпечують підготовку фахівців різних напрямів на першому, другому і третьому рівнях вищої освіти, окреслено їх роль і функції. Визначено основні терміни навчання й окреслено особливості вступної кампанії.

Окрема увага приділена внутрішній структурі типових закладів вищої освіти в Південній Кореї. Схарактеризовано рівні внутрішнього управління університетами та чітко визначено їх ієрархічну вертикаль. Обґрунтовано функціональні обов'язки та права керівників підрозділів.

Охарактеризовано організацію навчального процесу, зокрема поділу навчального періоду на семестри та особливості проведення заліково-екзаменаційної сесії. Описано систему розподілу академічних кредитів, а також визначено критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти. Виокремлено види діяльності, за які можуть нараховуватися бали, впливаючи на успішність кожного окремого студента та формуючи його власний рейтинг успішності. Зроблено висновок про перспективність досвіду Південної Кореї в аспекті організації вищої освіти для України.

Ключові слова: вища освіта, університети, Південна Корея, освіта закордоном, система освіти, економіка освіти, розвиток вищої освіти, управління, організаційна структура закладів вищої освіти.

УДК 37.013.83:378.4(410)

Олена Пехота

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

ORCID ID 0000-0001-9089-7138

DOI 10.24139/2312-5993/2021.05/024-033

ТЕХНОЛОГІЯ САМООРГАНІЗАЦІЇ: ЗАСТОСУВАННЯ ДОСВІДУ УНІВЕРСИТЕТІВ ТРЕТЬОГО ВІКУ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Представлена модель технології самоорганізації в освіті дорослих, що базується на принципах та досвіді університетів третього віку Великої Британії, зокрема принципах довіри, самонавчання та взаємної допомоги, концепціях навчання від експерта, від любителя, використання різних режимів навчання, кооперативного навчання. Пропонується мету технології – задоволення освітніх потреб дорослих – реалізовувати через залучення їх не лише в якості тих, хто навчається, але й у якості тих, хто планує та реалізує освітні заходи. За підсумками реалізації технології зазначається, що результатом є створення ініціативної групи і поступове залучення до навчання людей із різними освітніми рівнями.

***Ключові слова:** освіта дорослих, андрагогічна технологія, самоорганізація, Велика Британія, університет третього віку, принцип довіри, принцип самонавчання, принцип взаємної допомоги.*

Постановка проблеми. Освіта дорослих в Україні задекларована як важлива ціль освітньої політики держави. У дискусії між представниками влади, наукової спільноти і громадських організацій обговорюються стан і перспективи розвитку відповідної законодавчої бази, зокрема перспективи ухвалення Закону України «Про освіту дорослих». Стратегію формулює Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна Національної академії педагогічних наук України. Поширюються та урізноманітнюються в нашій державі андрагогічні практики. Однак, для забезпечення потрібної їх якості недостатнім представляється наявне технологічне забезпечення.

Серед технологій освіти дорослих розповсюдження набули тренінгові. Поширеною є суспільно-корисна тематика тренінгів, однак ця тематика далеко не завжди відповідає індивідуальним освітнім потребам дорослих. Набувають популярності фестивальні технології, однак доступні вони не всім бажаючим через високу вартість, локалізацію у великих містах і нерегулярність проведення відповідних заходів. В умовах карантинних обмежень пандемії COVID активно розвиваються онлайн-технології, однак виникають ризики втрати системності освіти.

Відповідним чином зрозумілою стає проблема розширення технологічної бази освіти дорослих, зокрема проектування таких технологій, які б відповідали потребам людей і були доступними у використанні. Можливості для цього відкриває наявний міжнародний досвід.

Аналіз актуальних досліджень. Українськими дослідниками здійснено ґрунтовний аналіз освіти дорослих у зарубіжних країнах: Л. Лук'янова (Західна Європа), Н. Ничкало, О. Пастушок (Польща), В. Поліщук, А. Богуцька (Велика Британія), Е. Богів (Німеччина), О. Ситник (Ірландія), В. Давидова, О. Огієнко (Швеція), Н. Бідюк, Н. Терьохіна, О. Чугай (США), С. Бабушко (США та Канада), І. Сагун (порівняння міжнародного досвіду). Зокрема, виявлено досвід самоорганізації в університетах третього віку в Великобританії. Цей досвід представляється продуктивним для реалізації освітніх програм, що відповідали б наявним освітнім потребам українців.

Подальшого науково-педагогічного розроблення вимагає втілення міжнародного досвіду, зокрема, досвіду університетів третього віку Великої Британії, на рівні спроектованих із урахуванням місцевих умов андрагогічних технологій.

Метою статті є моделювання андрагогічної технології самоорганізації в освіті дорослих, що базується на принципах і досвіді університетів третього віку у Великій Британії. Реалізація цієї мети включає також і завдання глибшого аналізу відповідних принципів і практики, приділення особливої уваги тому, наскільки задоволеними є люди, які відповідним чином навчаються.

Методи дослідження: аналіз світового та вітчизняного досвіду, педагогічне моделювання і проектування, анкетування, перевірка моделі технології практикою, аналіз продуктів пізнавальної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Діяльність університетів третього віку Великої Британії (the university of the third age – U3A) ґрунтується на розумінні того, що люди здатні організовувати власні заняття, базуючись на власній сфері інтересів, знаннях, професійному та життєвому досвіді. Університети третього віку U3A стали з'являтися після періоду зниження національного добробуту наприкінці 1970-х рр. у Великій Британії. У 1979 р. консервативний уряд Маргарет Тетчер почав змінювати свою політику щодо системи соціального забезпечення в межах неолібералізму. У таких умовах розробники британської системи університету третього віку U3A від самого початку мали шукати форми, незалежні від уряду. Усе розпочалося як соціальний рух, що прийняв характер само- та взаємної допомоги (Jun, Evans, 2014).

П. Ласлетт, який вважається основоположником системи U3A у Великій Британії, сформулював такі основні принципи діяльності університетів третього віку:

- U3A серед своїх учасників не відрізняє викладачів від студентів, викладачі – це ті учасники, які мають знання, які вони хочуть передати іншим;
- учасники U3A платять плату за навчання, яка є дуже низькою, щоб заохотити максимальну участь людей; навчання проводиться в будинках учасників або в залах місцевої громади;
- немає конкретних кваліфікацій для вступу; U3A використовує титул «університет» як позначення групи осіб, прихильних до певної діяльності, яка не обов'язково є інтелектуальною;
- щороку організовуються загальні збори та конференції, на яких обираються головні посадові особи та члени комітетів і вирішуються основні питання (Jun, Evans, 2014).

Сучасний рух U3A у Великій Британії визначається трьома основними принципами, заснованими на принципах П. Ласлетта:

- принцип довіри:
  - членство в U3A відкрито для всіх, хто досяг «третього віку», що визначається не конкретним віком, а призупиненням повної зайнятості;

- учасники визнають цінності безперервного навчання та переваги належності до УЗА;
- учасники роблять все можливе, щоб люди, які мають бажання приєднатися до УЗА, могли це зробити;
  - принцип самонавчання:
    - члени формують групи за інтересами, що охоплюють настільки широке коло тем і занять, наскільки вони хочуть;
    - ніяка кваліфікація не запитується і не передбачається. Навчання має бути самодостатнім, метою є задоволення, а не кваліфікація чи нагороди;
    - немає відмінності між тими, хто навчається, і тими, хто навчає, вони всі є членами УЗА;
  - принцип взаємної допомоги:
    - кожен місцевий осередок УЗА є організацією взаємної допомоги, оперативно незалежною, однак також і членом єдиної мережі;
    - учасникам не оплачуються послуги, надані будь-якому місцевому осередку УЗА;
    - кожен осередок УЗА самофінансується членськими внесками для мінімальних витрат;
    - за зовнішньою фінансовою допомогою слід звертатися лише за умови, що вона не ставить під загрозу цілісність руху УЗА (Vellas).

Отже, самоорганізоване навчання УЗА це процес, коли учасники збираються разом, щоб вирішувати, які курси будуть проводити, хто буде керувати групою, місце її роботи, час і таке інше. Освітні програми проводять самі учасники. При цьому члени УЗА діляться своїми знаннями та навичками як викладачі в один момент, а в інший момент стають студентами в інших класах. Взаємозв'язки між місцевими осередками та головним офісом є горизонтальними. Головний офіс УЗА не здійснює контролю над місцевими осередками, натомість закликає їх ділитися своїм досвідом та ресурсами.

Метою дослідження, результати якого представлені в (Marsden, 2011), було з'ясування того, яким чином реалізуються принципи УЗА, а також наскільки задоволені учасники. Дослідження проводилося методом експертного інтерв'ю. Виділені в названому дослідженні концепції представимо далі. Також наведемо висловлення учасників як свідчення того, наскільки задоволені їх освітні потреби.

Перша концепція – навчання від експерта в певній галузі, який виступає з доповіддю. Це більш формальний вид навчання, що ґрунтується на тому, що в кожному осередку УЗА є учасники з певними професійними знаннями в певній галузі та досвідом викладання. З відгуків учасників про першу

концепцію наведемо таке: «Ці дві години проходять як одна мить, тому, що вона/він знає свою справу і добре робить доповідь». Один учасник зазначив: «Це університетський стандарт» – і визнав величезні навички, необхідні для привертання уваги аудиторії із різним рівнем попередніх знань: «він охоплює достатню глибину, щоб люди, які знають багато, були задоволені і ті, хто не знає нічого, почули щось цікаве для себе».

Друга концепція – навчання любителем, захопленим певною справою. Таке навчання передбачає доповідь або коротку презентацію на відповідну тему. Щодо цього виду навчання один з учасників розповів: «у даний час ми проводимо серію бесід на [наукову тему] з науковцем на пенсії [з іншої дисципліни], який просто зацікавлений ..., але оскільки він викладав [науку], його педагогічні здібності відмінні». Учасники УЗА погоджуються з тим, що людина може отримати дуже гарні знання з предмету, виявивши до нього любительський інтерес. Були наведені приклади, коли захоплені любителі витратили значний час на вивчення та підготовку виступу на певну тему.

Третя концепція – використання різних режимів навчання. Учасники описували зібрання, на яких деякі з групи по черзі вели все або частину зібрання. На відміну від першого та другого виду навчання, ці учасники не були експертами чи захопленими любителями в предметі. Вони просто були зацікавленими в тому, щоб виконати певну підготовчу роботу, а далі поділитися здобутками з іншими. Керівник однієї з груп, що навчалася за такою концепцією, заявив: «так багато людей раді говорити, їх дуже багато, я завжди дивуюся тому, наскільки люди готові». Учасник тієї ж групи заявив: «він – лідер, але ми всі в цьому беремо участь»; а про саму групу: «учасники групи допомагають один одному у своїх власних дослідженнях».

Четверта концепція – навчання на рівних (кооперативне навчання). Учасники описали спільне зібрання, на якому ділилися ідеями, і кожен робив свій внесок. Фактично ця концепція передбачає зустріч, на якій малі групи опрацьовують певну проблематику. У якості прикладів учасники розповіли, як неформальна обстановка створює в групі впевненість у тому, що вони можуть брати участь повною мірою. Це передбачає намагання лідера полегшити участь якомога більшій кількості учасників. Одна з учасників описала навчання: «як група, іноді ми не можемо прийняти рішення, тому що людям подобаються різні речі, але це не погано, тому що це змушує всіх говорити». Інший учасник зазначив, що «якщо весь час говорить одна людина, то ви не багато чому навчитеся один у одного». Інший учасник вважає, що концепція кооперативного навчання «працює дуже добре, ...

доказ – це люди, які люблять говорити і робити». Ще одна думка від учасників U3A: «у людей було достатньо формальної освіти, але вони все ще хочуть продовжувати навчатися і ділитися тим, що дізналися за ці роки». Один з учасників прокоментував: «коли U3A відбувається разом із усіма, хто робить внесок, то ведучий не обов'язково є експертом і це не обов'язково заважає навчанню».

Щодо мотивації участі, то зазначається таке. Рухи самодопомоги, такі як U3A, дають шанс, коли люди зустрічаються з однодумцями та знайомляться, зменшуючи самотність у довгостроковій перспективі. Щодо переваг участі в U3A, то їх учасники у Великій Британії дійсно найчастіше згадували про дружбу (зустрічі з людьми). Установлено, що серед учасників U3A переважає орієнтація на навчання, а не більш інструментальна мотивація; частішою реакцією було «тому, що мені подобається вчитися», і «тому що це здається цікавим», рідшою – «підтримувати здоров'я» чи таке інше (Jun, Evans, 2014). Наведене приймаємо як свідчення задоволення наявних освітніх потреб учасників.

При тому, що описані концепції U3A вбачаються доволі дієвими і ця дієвість отримала підтвердження практикою в різних країнах, деякі дослідники піддають сумніву те, що ці концепції доступні широким категоріям людей «третього віку». Фіндсен (Findsen) описує U3A як приклад освітньої системи, винайденої середнім класом, яка просто не підходить для людей робітничого класу; така система недосяжна для більшості людей похилого віку, які живуть у певних соціальних і матеріальних вимірах, деякі з яких вельми гнітючі (Marsden, 2011). Інші автори також висловлюють сумніви, що система U3A може бути передана великій кількості робітничого класу. Підкреслюється навіть більш високий, чим середній рівень освіти членів U3A в Австралії, а також високий рівень професійного управлінського досвіду ключових посадовців у філіалів U3A в Австралії та Новій Зеландії (Marsden, 2011). Підкреслюється, що групу наставників U3A складають ті, хто був експертами в своїй оплачуваній роботі, наприклад, професори, вчителі, викладачі, дослідники на пенсії (Marsden, 2011). Зазначені обмеження є суттєвими, але не такими, що унеможливають застосування британської системи U3A.

Вважаємо за доцільне та можливе застосувати представлений досвід U3A не лише в роботі з людьми третього віку.

Метою нашого дослідження є моделювання андрагогічної технології, сутністю якої є самоорганізація, на підставі досвіду U3A Великої Британії. Представимо відповідну модель.

Мета – урахування освітніх потреб дорослих, які мають пізнавальну мотивацію, через залучення їх не лише в якості тих, хто навчається, але й у якості тих, хто планує та реалізує освітні заходи.

Очікувані результати та показники вимірювання – відповідність освітньої програми потребам учасників, задоволеність учасників (наявність у учасників запитань пошукового та творчого характеру, висловлення зацікавленості в подальших заходах за тематикою, висловлення про цікавість отриманих знань і досвіду, висловлення про можливість використання отриманих знань і досвіду); перспектива подальшої співпраці широкої ініціативної групи (в ініціативній групі залишилися всі учасники, залучені нові учасники).

Умови реалізації: наявність лідера, здатного залучити учасників і організувати роботу за технологією самоорганізації в цілому.

Етапи:

- 1) залучення учасників до широкої ініціативної групи;
- 2) проведення дослідження з вивчення потреб, обговорення в колі учасників;
- 3) планування самими учасниками навчальних модулів за змістом (виходячи з виявлених освітніх потреб);
- 4) планування самими учасниками навчальних модулів за концепціями УЗА (виходячи з наявної кваліфікації учасників):
  - *концепція навчання експертом у галузі* (рекомендовані методи – лекція, сторітелінг, майстер-клас);
  - *концепція навчання любителем, захопленим певною справою* (рекомендовані методи – лекція, сторітелінг, майстер-клас),
  - *концепція використання різних режимів навчання* (проектний метод, селфпроектний метод та презентація результатів проекту, кейс-стаді);
  - *концепція навчання на рівних* (методи навчання в малих групах, кейс-стаді);
- 5) реалізація навчальних програм (модулів), у тому числі із залученням учасників поза кола широкої ініціативної групи;
- 6) анкетування для отримання зворотного зв'язку про програму в цілому та окремі заходи;
- 7) визначення перспектив подальшого навчання.

Корегування – обговорення реалізованої програми та результатів зворотного зв'язку в колі широкої ініціативної групи та інших учасників. Також передбачене корегування щодо методів онлайн та безпосереднього навчання в залежності від епідемічної ситуації.

Представлену модель технології самоорганізації в освіті дорослих було випробувано Центром «Європейська освіта дорослих» (м. Миколаїв) у проектах «Рік неформальної освіти дорослих у Миколаєві – 2018» та «Фестиваль неформальної освіти дорослих “HUMAN DESIGN / ДИЗАЙН ЛЮДИНИ”», а також у спільному проєкті «Академія життя: life skills» Центру «Європейська освіта дорослих» та Миколаївської обласної універсальної наукової бібліотеки. Закономірним результатом стало об'єднання 15 громадських організацій із неформальної освіти дорослих у Громадську раду з освіти дорослих при Миколаївському міськвиконкомі (Пехота, 2020).

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. В Україні на даному етапі розвитку держави актуальною є професіоналізація та технологізація освіти дорослих. Корисним для такого розвитку представляється досвід самоорганізації в діяльності університетів третього віку у Великій Британії. Британська система УЗА може більш активно застосовуватися для забезпечення діяльності університетів третього віку на базі територіальних центрів соціального обслуговування населення в Україні, однак досвід Великої Британії корисний і в ширшому переліку програм освіти дорослих.

Відповідно до системи УЗА підставою для формування переліку програм і наповнення їх змістів стає не те, які викладачі погодилися викладати, а потреби самих учасників, з'ясовані та узгоджені в ході обговорень. Готовність самих учасників брати участь є підґрунтям того, що різноманітні освітні потреби будуть реалізовані. Якщо серед учасників є експерт – це добре. Якщо є любитель, який захоплюється певною справою, хоча не є в ній професіоналом, – це також добре. Разом із тим важлива участь тих, хто не є професіоналом чи любителем у певній галузі, але готовий витратити свій час на самостійне опрацювання певної нової тематики, щоб потім ділитися отриманими знаннями з іншими. Концепція кооперативного навчання на рівних представляється також важливою в реалізації програм освіти дорослих. Реалізація кожної з цих концепцій стає можливою в технології самоорганізації в освіті дорослих, завдяки створенню широкої ініціативної групи людей із високим освітнім рівнем і поступовому залученню до навчання людей із середньою професійною освітою, а також людей без освіти.

Представлена модель технології самоорганізації в освіті дорослих випробувана Центром «Європейська освіта дорослих» (м. Миколаїв).

Перспективою подальших наукових розвідок є деталізація етапів технології самоорганізації в освіті дорослих через добір ефективних методів залучення до участі, взаємодії та взаємного навчання учасників широкої ініціативної групи та тих, хто долучився.

ЛІТЕРАТУРА

- Пехота, О.М. (2020). Неформальна освіта дорослих: розвиток соціально життєвих навичок. *Освіта дорослих: світові тенденції, українські реалії та перспективи*, Н. Г. Ничкало, І. Ф. Прокопенка (заг. ред.). Інститут педагогічної освіти та освіти дорослих імені І. Зязюна НАПН України, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, (сс. 101-111). Харків: ФОП Бровін О. В. (Pehota, O. M. Informal adult education: development of social life skills. *Adult education: world trends, ukrainian realities and prospect*, N. G. Nychkalo, I. F. Prokopenko (eds.). Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, (pp. 101-111). Kharkiv: FOP Brovin O. V.). Retrieved from: <http://dspace.hnpu.edu.ua>.
- Jun, S.-K., Evans, K. (2014). Learning Organisations for Older People: comparing models of learning in the University of Third Age (U3A) in the UK and the Senior University (SU) in Korea. *World Studies in Education*, 15 (2), 53-72. Retrieved from: <https://discovery.ucl.ac.uk>
- Marsden, R. (2011). A study of the co-operative learning model used by the University of the Third Age in the United Kingdom. *International Journal of Education and Ageing*, 2, No. 1, 371-382. Retrieved from: <https://eprints.lanacs.ac.uk>.
- Vellas, F. *Comparison between the French Model and the British Model*. Université du Troisième Age TOULOUSE. Retrieved from: <https://www.aiu3a.org/>.

РЕЗЮМЕ

Пехота Елена. Технология самоорганизации: применение опыта университетов третьего возраста Великобритании.

Представлена модель технологии самоорганизации в образовании взрослых, основанная на принципах и опыте университетов третьего возраста Великобритании, в частности принципах доверия, самообучения и взаимной помощи, концепциях обучения от эксперта, от любителя, использования различных режимов обучения, кооперативного обучения. Предлагается цель технологии – удовлетворение образовательных потребностей взрослых – реализовывать через привлечение их не только в качестве обучающихся, но и в качестве тех, кто планирует и реализует образовательные мероприятия. По итогам реализации технологии отмечается, что результатом является создание инициативной группы и постепенное привлечение к обучению людей с разными образовательными уровнями.

Ключевые слова: образование взрослых, андрагогическая технология, самоорганизация, Великобритания, университет третьего возраста, принцип доверия, принцип самообучения, принцип взаимной помощи.

SUMMARY

Pehota Olena. Technology of self-organization: application of the experience of the universities of the third age in Great Britain.

The aim of the article is to model the andragogical technology of self-organization in adult education, based on the principles and experience of third-age universities in the Great Britain. Research methods: analysis of world and domestic experience, pedagogical modeling and design, questionnaires, verification of model in practice, analysis of products of cognitive activity.

The principles of trust, self-learning and mutual aid have been found to be the starting point for the universities of the third age in the Great Britain. There are four basic concepts. The first one is learning through teaching from an expert in the field. The second

concept is learning through teaching from a keen amateur. Concept number three is learning through a variety of teaching modes. The last one is learning as equal learners.

Based on the analysis of the British experience, a model of self-learning technology is proposed for adult education programs in Ukraine. The goal is to take into account the educational needs of adults who have cognitive motivation, by involving them not only as learners, but also as those who plan and implement educational activities. Terms of implementation: the presence of a leader who is able to attract participants and organize work according to the technology of self-organization in general. Stages: 1) involvement of participants in a broad initiative group; 2) conducting research to study the needs, discussion among participants; 3) planning of educational modules on the maintenance; 4) planning of training modules according to U3A concepts; 5) implementation of training programs (modules), including participants outside the circle of a wide initiative group; 6) questionnaires to get feedback. Discussion of the implemented program and the results of feedback from a broad initiative group and other participants is an adjustment. There are also adjustments for online and face-to-face methods depending on the epidemic situation.

The model of the technology of self-organization in the adult education was tested by the "European adult education" Center (Mykolaiv) in several projects.

In conclusion, it is noted that the technology of self-organization in adult education results in the creation of an effective broad initiative group of people with a high level of education and the gradual involvement of people with secondary vocational education and people without education. Effectiveness involves meeting existing educational needs.

Key words: *adult education, andragogy technology, self-organization, experience of Great Britain, University of the third age, principle of trust, principle of self-learning, principle of mutual aid.*